

Stølsdrift i framtidens landbruk - Rapport om fullført prosjekt 2020-2023

Saksnr.	Utvalg	Møtedato
	Formannskapet	

Rådmannens innstilling

Prosjektrapport og prosjektrekning tas til orientering.

Saken avgjøres av

Formannskapet

Vedlegg

Vedlegg

- 1 Sluttrapport - Stølsdrift i framtidens landbruk- Hovedprosjekt 2020-2023
- 2 Regnskap stølsdrift i framtidens landbruk 2020 til 2023
- 3 Revisorberetning - prosjekt nr 251 Stølsdrift i framtidens landbruk 2020-2023

Saksopplysninger

I perioden 2020 til og med 2023 har kommunene i Hallingdal gjennomført prosjektet Stølsdrift i framtidens landbruk. Hol var «vertskommune» og ansvarlig for den del av administrasjon og økonomistyring som ikke prosjektleder hadde ansvar for.

Hovedmålet med prosjektet var:

Prosjektets hovedmål er å opprettholde og helst øke antall støler i drift i øvre Buskerud, og dette påvirkes gjennom:

- Sette søkelys på stølsdrift som kulturbærer og kulturlandskapspleier, øke kunnskap og forståelse for stølsdrift og fjellandbruk

- Skape nettverk og fellesskap som er viktige i den enkelte sin hverdag
- Ta vare på og bringe videre kunnskap til dagens drivere
- Stimulere til at stølsdrifta opprettholdes ved generasjonsskifte
- Formidle arbeidskraft
- Gjøre kjent ny teknologi som kan lette stølsdrifta
- Økonomien i stølsdrift

Formannskapet godkjente oppstart av prosjektet i 2020, og administrasjonen utarbeida prosjektplan med budsjett og engasjerte ekstern prosjektleder fra Buskerud Næringshage AS som holder til i Nore og Uvdal. Tilfeldigheter gjorde at en måtte bytte prosjektleder hele fire ganger i perioden, pandemi og restriksjoner knytta til det førte til vansker med gjennomføring, deltakere i prosjektet ellers bytta stilling og merarbeid etter ekstremvær i 2023 førte dessuten til liten tid ved slutføring og rapportering. Ettervirkninger av dette mv. er grunnen til at denne sluttrapporten kommer så lenge etter at prosjektet var fullført.

Budsjettet for prosjektet var etter utvidelse underveis på kr 1 950 000, hvorav tilskudd fra fylkeskommunen, statsforvalter og egeninnsats utgjorde hele summen. Oppgitte tilskudd er tildelt og utbetalt, jf. regnskap som er godkjent av Viken kommunerevisjon IKS. Prosjektet søkte ikke om støtte fra kommunale næringsfond, slik en først budsjetterte med. Sluttregnskap ble på kr 2 042 455, merforbruket på kr 92 455 består av økt egeninnsats fra styringsgruppa mv. over ordinært driftsbudsjett (arbeidstimer) og har ikke ført til annen kostnad for kommunene som deltok.

Forhold til overordnet plan

Mandatet for prosjektet følger av vedtak i formannskapet som oppfølging av kommuneplanens samfunnsdel.

Miljøkonsekvenser

Ingen.

Økonomiske konsekvenser

Prosjektregnskapet viser at prosjektet var fullfinansiert med fylkeskommunale og statlige tilskudd samt egeninnsats over ordinært driftsbudsjett. Prosjektet har dermed ikke hatt kostnader for kommunene som deltok utover dette.

Vurdering

Prosjektet har arbeidet for å nå målet gjennom å:

- etablere og gjennomføre praktikantordning på støler med melkeproduksjon (rekruttere, planlegge /bistå ved oppstart, mange deltakere over tre år)
- gjennomføre fagtur til Telemark (over to dager, besøk til støler med melkekyr og melkegeiter samt lokal foredling, flere deltakere fra regionen)
- produksjon av en kort informasjonsfilm og stubber til sosiale medier (2 minutter 30 sekunder film ble produsert på støler i Hol og Ål, flere filmsnutter til sosiale medier og flere foto)
- gjennomføre fagdag (på Fagerdalen støl i Hol, mange deltakere, faginnslag og «work-shop»

- gjennomføre seminar om generasjonsskifte (på Pers Hotell på Gol, flere deltakere, faglig opplegg ved Eierskifte AS og Norges Vel)
- støtte opp om /stimulere til nettverksbygging (særlig ønske om at nettverk som f.eks. Budeienettverket skal ha flere aktiviteter, flere møter med stølsbrukere).

Prosjektet har i noen grad bidratt til å sikre at flest mulig støler i regionen fremdeles har melkeproduksjon, i dag er det 60 - 65 støler i Buskerud som har det, noen få med melkegeiter og resten med melkekyr. De aller fleste av disse ligger i Øvre Buskerud (Hallingdal, Nore og Uvdal – og flest lengst nord /vest i regionene).

Innenfor Hol kommune har antallet støler i drift med melkeproduksjon vært stabilt i flere år, flere har bygd nye stølsfjøs og /eller satt i stand eksisterende stølsfjøs. Flere har fått seg mer effektive løsninger for energileveranse, der det ikke er fremført strømnnett. Siste åra har antallet likevel gått litt ned slik det også gjør i alle andre kommuner, og pr. 2026 er det her to støler med melkegeiter og seks støler med melkekyr. Selv om det ikke er mange stølene sammenlignet med tidligere, må det ses i sammenheng med at det i dag heller ikke er flere enn to produsenter med melkegeiter og ni produsenter med melkekyr, andelen som støler i Hol er derfor høyere enn i noen annen kommune i Buskerud.

Høsten 2023 ble boka Fjell- og støsliv i Hol gitt ut (forfatter Olav Randen, gitt ut av Boksmia på oppdrag fra Hol historielag, Hol kommune støtta utgivelsen med tilskudd over ordningen SMIL). Boka gir en fullstendig oversikt over støler innenfor hele Hol kommune, både historikk og omtale av driftsmåter, og er i tillegg oppdatert med status i dag og fremtidsutsikt. Selv om Hol historielag selv planla utgivelsen, er boka en naturlig forlengelse av prosjektet, særlig fordi den er mye mer omfattende enn lignende bøker som er gitt ut i andre kommuner /regioner.

De siste åra har det også vært flere nasjonale og andre regionale prosjekter om stølsdrift. I august 2024 ble Nasjonalt fjellandbrukssenter på Løken i Valdres satt i gang, og de vil videreføre deler av satsningen i dette prosjektet, i forbindelse med øvrige prosjektet de gjennomfører. I desember 2024 ble Nordisk stølsdrift innført på UNESCOs liste over immateriell kulturarv. Statlig tilskudd til stølsdrift med melkeproduksjon i ordningen Regionalt miljøprogram er økt betydelig mye de to siste åra, og staten har kommet med flere meldinger og planer der det gis støtte til å styrke stølsdrift fremover. Innovasjon Norge har fått beskjed om å prioritere investeringer til stølsdrift, det er åpnet for å gi SMIL tilskudd til slike tiltak og det innføres i 2026 et eget investeringstilskudd for støler med melkeproduksjon.

Det har de siste åra vært flere positive oppslag om stølsdrift i media og forhåpentligvis blir det også flere i fremtiden. Prosjektrapport skal nå gjøres tilgjengelig på kommunenes nettsider og dersom det lar seg gjøre teknisk er det ønskelig at det samme gjelder filmen om stølsdrift som ble produsert (som har høy kvalitet og bør brukes i større grad for å gjøre stølsdrift mer kjent /motivere gårdbrukere til å begynne med stølsdrift /rekruttere arbeidshjelp til stølsdrift).

Viser ellers til vedlagt prosjektrapport.